

BUITEN

3^E JAARGANG N^O. 21.

ZATERDAG 22 MEI 1909.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET GEIN.

INHOUD:

NACHTMERRIE-VERHALEN, DOOR VERMEULEN-DUINKER	BLZ. 242
AAN HET GEIN, DOOR E. HEIMANS, GEÏLL. BLZ. 241 EN 244—247	
EEN STADSTUIN	BLZ. 245
HET NIEUWE APENVERBLIJF IN DEN TUIN VAN HET KON. ZOÏL. GENOOTSCHAP „NATURA ARTIS MAGISTRA” TE AMSTERDAM, GEÏLLUSTREERD.	248
GEVAARLIJK WERK, DOOR E. TH. W.	249
SPARTA-LIEDJE, DOOR J. H. SPEENHOFF, GEÏLLUSTREERD	250
HULDE AAN SPARTA, DOOR H. V. B.	250
LIMBURGSCHE SAGEN EN LEGENDEN, D. A. F. V. BEURDEN	251
DE PLENEET MARS, DOOR J. VAN DER BILT, GEÏLL. (SLOT)	251

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Alle copie met illustraties gelieve men te zenden aan de redactie Diergaardepark te Hilversum. Afzonderlijke illustraties aan de uitgevers. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene annonce, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Het auteursrecht voor den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de Wet van 28 Juni 1881, Sibl. No. 214.

NACHTMERRIE-VERHALEN.

WIJ vormden een klein en uitgelezen gezelschap opgewekte reizigers. Een week geleden waren wij van uit Griekenland in Constantinopel aangekomen, en hadden gedurende dien tijd veertien uur per dag besteed aan het op- en afzwoegen der steile hoogten van Pera, het bezoeken van bazaars, het klimmen op de transen van de minarets, en met het ons een weg banen door legers hongerige honden, de traditioneele heerschers in de straten van Stamboul. De zigeuner kan niet van zijn tent wegelokt worden, en zelfs de gewone landlooper vindt een betoovering in zijn ongeriefelijk en wisselvallig bestaan, dat hem verhindert zich te schikken naar een vast verblijf of bezigheid. Het was mijn grootste zorg gedurende ons verblijf in Constantinopel, te voorkomen, dat mijn patrijshond Ralph een slachtoffer werd van deze besmetting en zich voegen zou bij de Bedouinhonden, die de straten onveilig maakten. Hij was een prettige kameraad, mijn trouwe metgezel en geliefkoosde makker. Daar ik bang was hem te verliezen, hield ik hem steeds in het oog; gedurende de eerste drie dagen echter, gedroeg hij zich als een tamelijk wel opgevoede viervoeter en bleef hij mij trouw op de hielen. In een onbewaakt oogenblik luisterde hij naar de stem van een viervoetige sirene en het laatste wat ik van hem zag was de punt van zijn pluimstaart, om den hoek van een vuil, tochtig achterstraatje verdwijnende. Erg ongerust, bracht ik de rest van den dag door met vergeefsche nasporingen naar mijn stommen makker. Ik loofde twintig, dertig, veertig francs belooning uit. Zoo-wat alle Malthezer vagebonden begonnen een geregelde jacht en tot den avond werden wij in ons hotel lastig gevallen door de heele bende, waarvan ieder een min of meer schurftigen rekel in de armen hield, die hij mij trachtte op te dringen als mijn verloren hond. Hoe heviger ik ontkende, hoe plechtiger zij volhielden. Een van hen viel zelfs op zijn knieën, van uit zijn boezem een versleten metalen afbeeldsel van de Heilige Maagd te voorschijn halende en met een plechtigen eed bezwerende, dat de Hemelkoning zelf hem genadiglijk verschenen was om hem het juiste dier aan te wijzen. Het lawaai was ten slotte zoo erg, dat het scheen alsof Ralph's verdwijnen de oorzaak zou worden van een klein oproer. Ik begon er van overtuigd te raken, dat ik mijn hond nooit zou terugzien en wanhoopde er des te meer aan, sinds de portier van het hotel, een tamelijk fatsoenlijke, oude bandiet, die naar zijn uiterlijk te oordeelen, niet meer dan een half dozijn jaren op de galeien had doorgebracht, mij ernstig verzekerde, dat al mijn moeite te vergeefs was, daar mijn patrijshond ongetwijfeld dood en zelfs nu wel verslonden zou zijn. De Turksche honden-n.l. houden erg veel van hun meer smakelijke Engelsche broeders.

Al deze besprekingen hadden plaats in de straat bij de deur van het hotel en ik was ten laatste op het punt de nasporingen voor dien avond op te geven en het hotel binnen te gaan, toen een oude Grieksche dame, een Phanariote 1), die op een stoep voor een deur dichtbij naar het leven geluisterd had, onze mistroostige groep naderde en Miss H., een van ons gezelschap aan-

raadde de derwischen te raadplegen aangaande het lot van Ralph. „Wat zouden de derwischen van mijn hond afweten,” zeide ik, niet gestemd voor een grap, belachelijk als mij het voorstel leek. „De heilige mannen weten alles, Kyrea”, (Mevrouw) zeide zij, eenigszins geheimzinnig. „De vorige week was mij mijn nieuwe met satijn gevoerde pels ontstolen, die mijn zoon mij pas uit Broussa had meegebracht, en zooals gij allen ziet, heb ik hem teruggevonden en draag hem nu.”

„Waarlijk? Dan hebben de heilige mannen blijkbaar ook uw nieuwen pels in een ouden weten te veranderen”, zei een van de heeren, die ons vergezelden, terwijl hij dit zeide, naar een breede scheur op den rug wijzende, die slordig met spelden dichtgemaakt was. „Dat is juist het meest wonderlijke van de heele geschiedenis,” antwoordde de Phanariote rustig, niet in het minst van haar stuk gebracht. „Zij toonden mij in den schijnenden cirkel dat deel van de stad, het huis, en zelfs de kamer, waarin de jood, die mijn pels gestolen had, bezig was hem los te tornen en in stukken te knippen. Mijn zoon en ik hadden nauwelijks tijd naar de Kalendjikoalosek wijk te loopen en mijn eigendom te redden. We betraptten den dief op heeterdaad en herkenden hem beiden als den man, die ons door de derwischen in de magische maan getoond was. Hij bekende den diefstal en is op het oogenblik in de gevangenis.” Ofschoon geen van ons het minste begrip had van wat zij bedoelde met de magische maan en den schijnenden cirkel en wij allen heelemaal onder den geheimzinnigen indruk waren van haar verhaal over de bovennatuurlijke machten der heilige mannen, deed haar manier van optreden ons toch gelooven, dat de geschiedenis niet geheel verzonnen was. En daar zij er in alle geval klaarblijkelijk in geslaagd was haar eigendom, hoewel eenigszins geholpen door de derwischen, terug te krijgen, besloten wij er den volgende morgen heen te gaan en zelf te onderzoeken of, wat haar geholpen had, ook ons evenzeer van dienst kon zijn. Het eentonig geroep der Moe'addzins 2) van de transen der minarets had juist het middaguur aangekondigd, toen wij de hoogten van Pera afdaalden, met moeite ons een weg banende door de vuile menschenmenigten in het havenkwartier der stad. In dit gedeelte van de stad is het nutteloos te verwachten, dat de nummers der huizen of namen van straten u den weg wijzen. De plaats van eenig gewenscht punt wordt aangegeven door de nabijheid van een of ander meer in het oog vallend gebouw, zooals een moskee, een badhuis, of een Europeeschen winkel. Voor het overige moet men vertrouwen op Allah en zijn profeet. Het was daardoor met de grootste moeite, dat wij ten slotte den winkel van den Engelschen scheeps-leverancier ontdekten, waarvan uitgaande wij de plaats onzer bestemming konden vinden. Onze hotelgids was even onwetend omtrent het verblijf der derwischen als wij zelf; maar ten laatste stemde een Grieksch jochie, in al den eenvoud van een zeer primitief négligé, er in toe ons voor een klein koper geldstukje bij de dansers te brengen. Daar aankomende, werden wij binnengeleid in een groote, duistere zaal, die op een verlaten stal leek. Zij was lang en smal, de vloer dik met zand bestrooid als in een manège, en alleen verlicht door kleine vensters iets boven den grond aangebracht. De derwischen hadden hun morgenverrichtingen geëindigd en rustten blijkbaar uit van hun afmattenden arbeid. Ze zagen er heelemaal uitgeput uit. Sommigen lagen hier en daar in een hoek, anderen zaten op hun hurken onbestemd in de ruimte sturende, verdiept in bespiegelingen over hun onzichtbare godheid, naar men ons meedeelde. Het scheen dat ze het vermogen om te zien en te hooren verloren hadden, want geen hunner antwoordde op onze vragen, totdat een lange, magere figuur met een hooge muts op, die hem minstens zeven voet lang deed schijnen, te voorschijn kwam uit een donkeren hoek. Ons mededeelende, dat hij het hoofd was, gaf de reus ons te kennen, dat de heilige broeders in een toestand zijnde, waarin Allah zelf hun bevelen gaf voor extra plechtigheden, in geen geval gestoord mochten worden. Maar toen onze tolk hem het doel van ons bezoek, dat hem alleen betrof, daar hij de bewaarder was van den heiligen staf, had uitgelegd, verdwenen zijn tegenwerpingen en stak hij de hand uit voor aalmoezen. Nadat hij begiftigd was, gaf hij te kennen, dat slechts twee van ons gezelschap tegelijkertijd toegelaten werden tot de toekomst-voorspellingen, en wees den weg, gevolgd door Miss H. en mij.

Ons achter hem aan begevende in wat een half onderaardsche doorgang scheen, kwamen wij bij den voet van een groote ladder, die naar een dakkamer voerde. We klauterden onzen gids achterna en boven gekomen, bevonden wij ons op een vervallen zolder van middelmatige grootte, met naakte wanden en zonder meubelen. De vloer was bedekt met een dikke laag stof en spinnewebben versierden de muren in schromelijke verwaarloozing. In een hoek ontdekten wij iets, dat ik eerst ten onrechte hield voor een hoop oude vodden, maar het bewoog zich dadelijk, ging staan, liep naar het midden van de ruimte en daar stond voor ons het meest vreemde soort schepsel, dat ik ooit zag. Het was van vrouwelijk geslacht, maar of ze een vrouw of een kind was, was onmogelijk uit te maken. Een afzichtelijke dwerg, met een reusachtig hoofd, schouders als een grenadier en een middel naar verhouding. Het geheel werd gedragen door twee korte spillebenen, die niet bij machte schenen om het gewicht van het mon-

1) Phanariote is een naam voor de afstammelingen der Grieken, die in Constantinopel gebleven zijn na de inneming dezer stad door Mahomed II in 1453.

2) Moe'addzins is de persoon in de moskee met het afroepen van den adzan gebedsroep belast.

strueuse lichaam te torsen. Zij had een grijnzend gezicht als een sater, het was versierd met letters en teekens uit de Koran, geschilderd in hel-geel. Op haar voorhoofd stond een bloedroode halve maan, haar hoofd was gekroond met een soort vuile fez, haar beenen waren gestoken in een wijde, Turksche broek, en wat vuil wit neteldoek om haar lijf gewikkeld was ternauwernood voldoende haar afschuwelijke wanstaltigheid te bedekken. Het schepsel liet zich vallen en ging in het midden van den vloer zitten. Toen haar gewicht nederkwam op de vermolmden planken, vloog er een stofwolk op, die ons deed hoesten en niezen. Dat was de beroemde Tatmos, bekend als het orakel van Damascus. Zonder tijd te verliezen met ijdel gepraat, haalde de derwisch een stuk krijt te voorschijn en trok rond het meisje een cirkel van omstreeks 6 voet middellijn. Van achter de deur kreeg hij twaalf koperen lampjes, die hij vulde met een of andere donkere vloeistof uit een fleschje, dat hij van zijn borst te voorschijn haalde, en die hij regelmatig rond den toovercirkel plaatste. Vervolgens brak hij een spaander hout van een paneel der half vergane deur, die de sporen droeg van menige dergelijke behandeling en, het stukje tusschen duim en wijsvinger houdend, begon hij er op te blazen met regelmatige tusschenpoozen, het blazen afwisselend met het mompelen van een soort tooverformule, tot plotseling en zonder eenige merkbare oorzaak voor ontbranding er een vonk op den spaander verscheen en deze opvlamde als een droge lucifer. Toen stak de derwisch de twaalf lampen aan met deze zelfverwekte vlam.

Gedurende deze handeling deed Tatmos, die tot nu toe geheel onverschillig en onbewegelijk daar neergezeten had, de gele muilen van haar naakte voeten, wierp ze in een hoek, en ontblootte als extra schoonheid een zesden teen aan elken misvormden voet. De derwisch boog zich nu over den cirkel heen en de dwerg bij de enkels grijpend, gaf hij haar een ruk, alsof hij een zak koren optilde, hief haar van den grond en hield, een pas achteruit gaande, haar hoofd naar beneden. Hij schudde haar, zooals iemand een zak schudt om den inhoud er van stijver te stampen, een regelmatige en gemakkelijke beweging. Daarna zwaaide hij haar heen en weer als de slinger van een klok, totdat het gewenschte oogenblik daar was, waarop hij den eenen voet liet glippen en den anderen met beide handen vastgrijpende, een geweldigen krachttoer deed door haar in de lucht rond te slingeren, of zij een Indische knots was. Mijn gezellin was van schrik in den versten hoek gekropen. De derwisch zwaaide zijn levenden last, die volkomen lijdelijk bleef, steeds maar rond. De beweging versnelde, zoodat men ternauwernood het lichaam in zijn ommezwaai kon volgen. Dit duurde misschien twee of drie minuten, totdat de man, de beweging langzamerhand verdragende, die ten laatste geheel op deed houden en in een oogwenk het meisje op haar knieën neerzette midden in den cirkel, die door de lampen verlicht werd. Dit was de Oostersche wijze van magnetiseeren, zooals bij de derwischen gebruikelijk is.

Nu scheen de dwerg volkomen onbewust van de dingen om zich heen en diep in trance. Haar hoofd en kin zonken op haar borst, de oogen waren glazig en starend, en dit alles maakte haar verschijning nog weerzinwekkender. Daarna sloot de derwisch zorgvuldig de blinden van het eenige venster, en we zouden ons in volslagen duisternis bevonden hebben, als er geen gat in de blinden geweest was, waardoor een heldere zonnestraal in de duistere kamer schoot, en het meisje bescheen.

Hij plaatste haar gebogen hoofd zoodanig, dat de lichtstraal juist op de kruin moest vallen, waarna hij, ons beduidende stil te zijn, de armen op de borst vouwde en zijn blik op de lichte plek vestigende, even onbeweeglijk werd als een steenen beeld. Ook ik richtte mijne oogen op dezelfde plek, verwonderd wat er nu ging gebeuren en hoe al deze vreemde plechtigheden mij zouden helpen Ralph weer te vinden.

Allengs vervormde de lichte strook, alsof zij van buiten af door den zonnestraal een grooten luister naar zich toegetrokken en in haar eigen sfeer nog verdicht had, zich tot een schitterende ster, die naar elke richting stralen zond als uit een brandpunt.

Een merkwaardige optische werking greep plaats: de kamer, welke te voren gedeeltelijk verlicht was door den zonnestraal werd donkerder en donkerder, naarmate de ster toenam in glans, totdat we ons in een Egyptische duisternis bevonden. De ster schitterde, flikkerde en wendde, eerst met een langzaam ronddraaiende beweging, dan vlugger en vlugger, bij iedere draaiing hare omwentelings-snelheid vermeederende, tot zij een stralende schijf vormde en we den dwerg niet langer zagen, die in het licht geabsorbeerd scheen. Na langzamerhand de grootst mogelijke snelheid bereikt te hebben, evenals bij het meisje, toen ze door den derwisch werd rondgezwaaid, begon de beweging te verminderen en ging ten slotte over in een zwak trillen, zooals het licht van manestrallen op rimpelend water. Toen trilde het een oogenblik langer, wierp nog een paar laatste flikkeringen en bleef de dichtheid en de kleurschakeringen van een reusachtigen opaal aannemende, onbeweeglijk.

De schijf straalde nu met een maanachtigen glans, zacht en zilverig, maar in plaats van den zolder te verlichten, maakte het de duisternis nog intenser. Aan den rand van den cirkel was het licht niet zwak, maar integendeel scherp belijnd als van een zilveren schild.

Daar alles nu klaar was, strekte de derwisch de hand uit, zonder een woord de uiten, of zijn blik van de schijf af te wenden, nam mijn hand, trok mij naar zich toe en wees naar het lichtende schild. Naar de aangewezen plaats ziende, bemerkten wij groote

plekken, zooals ze aangetroffen worden op de maan. Deze vervormden zich langzamerhand al bewegende tot relief-figures in hare natuurlijke kleuren. Ze leken noch op fotografieën, noch op gravures, waren evenwel niet zoo duidelijk als de weerkaatsing van beelden in een spiegel, maar zóó alsof de schijf een camée was en ze boven het oppervlak er van uitrezen om daarna met leven en beweging begiftigd te worden. Tot mijn verbazing en de ontsteltenis van mijn vriendin herkennen we de brug, die van Galata naar Stamboul voert, den Gouden Hoorn overbruggende van de nieuwe naar de oude stad. Menschen liepen af en aan, stoomschepen en bevallige caïcs gleden op de blauwe Bosphorus, de talrijke kleurige gebouwen, villa's en paleizen weer spiegelden in het water en het geheele tafereel was verlicht door de middagzon. Het ging voorbij als een panorama, maar de indruk was zoo duidelijk, dat we niet konden zeggen of het schouwspel of wij zelf in beweging waren. Alles was leven en beweging, maar geen geluid brak de drukkende stilte. Het was geluidloos als een droom. Het was een nachtmerrie. Straat na straat en wijk na wijk volgden elkaar, daar was de bazaar met zijn smalle overdekte doorgangen, de winkeltjes aan weerszijden, de café's met deftig rookende Turken. En, terwijl zij ons of wij hen voorbijgleden, wierp een der rookers de waterpijp en koffie van een ander om. Een storm van geluidlooze scheldwoorden veroorzaakte ons veel pret.

Zoo reisden wij met het tafereel, totdat wij aan een groot gebouw kwamen, dat ik als het paleis van den Minister van Financiën herkende. In een kuil achter het huis, dicht bij een moskee, lag mijn arme Ralph, met zijn zijden vacht vreeselijk bevuild, heelemaal in den modder.

Hijgend en ineengedoken, alsof hij uitgeput was, scheen hij stervende. Dicht bij hem hadden zich eenige schunnige groote honden verzameld, die knipoogend in de zon lagen en naar de vliegen haptten.

Ik was ongeduldig om zoo gauw mogelijk te vertrekken en Ralph te zoeken, maar mijn gezellin verzocht mij nog even langer te blijven en ik stemde met tegenzin toe. Het beeld verdween en Miss H. plaatste zich op haar beurt naast den derwisch.

„Ik wil aan hem denken,” fluisterde zij mij in 't oor, op dien warmen toon, dien jonge meisjes gewoonlijk bezigen, sprekende van den aangebeden „hem”.

Er verschijnt een groote zandvlakte en een blauwe zee met wit gekuifde golven dansend in de zon, en een groote stoomboot vaart er doorheen langs een verlaten kust, een melkachtig zog achterlatend. Het is levendig op het dek, vooruit is de bemanning aan het werk, de kok met z'n witte muts en voorschoot komt uit de kombuis, officieren in uniform bewegen zich hier en daar, passagiers vullen het dek, lanterfantende, flirtende of lezende. Een jonge man, dien wij beiden herkennen, komt naar voren en buigt zich over de verschansing. *Hij is het!* Miss H. geeft een klein gillette, bloost en lacht, en richt weer haar gedachten op één punt! Het tafereel van de boot verdwijnt, de magische cirkel blijft voor een oogenblik leeg. Maar nieuwe vormen verschijnen op de verlichte oppervlakte, we zien een boekerij langzamerhand uit de diepte te voorschijn komen, een boekerij met een groen tapijt en groene gordijnen, en boekenkasten langs de wanden. Bij de tafel onder een hanglamp is een oude heer in een armstoel gezeten, bezig met schrijven. Het grijze haar is van zijn voorhoofd weggestreken, zijn kin is glad geschoren, en zijn gelaat draagt een uitdrukking van zachtmoedigheid.

De derwisch maakte een haastige beweging om stilte te gebieden, de lichtplek trilde, maar behield haar voortdurenden glans, en weer is de oppervlakte een seconde zonder beelden.

Wij zijn nu weer terug in Constantinopel en uit de paarlachtige diepten van het schild komen onze eigen vertrekken in het hotel te voorschijn. Daar zijn onze papieren en boeken op het bureau, de reishoed van mijn vriendin in een hoek, haar linten hangen over den spiegel, en op het bed ligt de japon, die zij voor een andere verwisseld had, toen wij op onzen onderzoekingstocht uitgingen. Zelfs geen kleinigheid ontbrak, de gelijkenis was volmaakt, en, om te bewijzen, dat wij niet iets zagen, door onze eigen verbeelding opgeroepen, lagen daar op de toilettafel twee ongeopende brieven, waarvan mijn vriendin duidelijk het handschrift herkende. Ze waren van een dierbaren bloedverwant, van wien ze in Athene reeds bericht verwacht had, wat niet gebeurd was. Het tooneel verdween en nu zagen we de kamer van haar broer, waar hij op een rustbank lag, terwijl de bediende hem het hoofd bette waarlangs — o, schrik! — bloed druppelde. We hadden hem slechts een uur geleden in volmaakte gezondheid verlaten. Op het gezicht van dit tooneel slaakte mijn gezellin een kreet van angst en mij bij de hand grijpende, trok ze mij naar de deur. We troffen onzen gids en onze vrienden weer in de lange zaal en spoedden ons naar het hotel terug.

De jonge H. was van de trappen gevallen en had zijn voorhoofd nog al erg bezeerd. In onze kamer op de toilettafel lagen de twee brieven, die gekomen waren tijdens onze afwezigheid. Ze waren uit Athene nagezonden. Ik liet een wagen voorkomen en reed dadelijk naar het Ministerie van Financiën, en met den gids uitstijgende, zocht ik haastig naar den kuil, dien ik voor het eerst in het lichtende schild gezien had. In het midden van den poel, vreeselijk misvormd, half verhongerd en toch nog in leven, bevond zich mijn mooie, trouwe Ralph, en bij hem lagen de knipoogende rekels, onverschillig naar de vliegen happende.

M. VERMEULEN-DUINKER.

Foto Aug. F. W. Vogt.

OEVER-FLORA.

AAN HET GEIN.

HET is met het Gein voor heel veel Amsterdammers evenzoo gesteld als met de Nachtwacht. Wie „het Gein” noemt of hoort noemen, denkt of zegt er meteen bij: „goddelijk, prachtig, heerlijk”, of op zijn allerminst „mooi”. Is er nog van een ander mooi sprake dan van de natuur, dan hoort er bij: „lief, snoezig, of dol”. In 't laatste geval, daar kunt ge zeker van zijn, schuilt er in de herinnering een of ander jolig roeiochtje in gemengd gezelschap.

Maar, zal iemand, geen schilder of plantenkenner, u zeggen, waar het mooi van het Gein in bestaat, dan komt er weinig anders voor den dag dan een rij synoniemen van mooi. 't Is er zoo luchtig, zoo stil, zoo open, en toch zoo beschut, en dan al die bochten met waterlelies en kroos, en de molens, en de uitkijk op de weilanden met koeien, en de roeiboortjes, en het zitje bij Vink.

Toch is het lang niet altijd aanstellerij, napraterij of aan-demode-meedoenerij, wanneer ge zoo luid den lof van het Gein uitroepen. Natuurlijk, er zijn er, die er over meepraten en die een kleur krijgen, als ge hun vraagt, waar het Gein eigenlijk te vinden is. De meesten evenwel, tenminste de roeiers en fietsers en de flinke wandelaars, zijn er geweest en ze hebben zonder twijfel een indruk gekregen van groote, echte landschapsschoonheid. Al wandelt of fietst ge maar alleen van Abcoude naar de Weesperbrug en langs de overzij terug naar het station, dan hebt ge al genoeg gelegenheid gehad, u te overtuigen, dat er moeilijk te veel goeds van het Gein gezegd kan worden en ook zonder schildersogen te bezitten of wat van Roelofs te weten, ziet bijna ieder, dat het voor een artiest een veelbelovende streek moet zijn.

Het moet al een bijzonder nuchter mensch zijn, die er niets anders uithaalt dan een lange breede slingersloot met knotwilgen en popels aan den kant.

Het Gein is stellig niet het eenige mooie vaartlandschap in Holland en zelfs niet in den omtrek van Amsterdam. Er zijn er dicht in de buurt, die ik om de forsche oeverflora, de schilderachtige boomgroepen en de sterke spiegeling hooger stel dan het Gein, maar nergens anders dan daar, dat geef ik grif toe, heb ik ooit zoo den indruk gekregen van 't wandelen langs een tentoonstelling van landschaps-schilderijen van oude en nieuwe meesters.

De bekoring, die van de stille, met boomen omzoomde vaart uitgaat, heeft iets van den Rijn van Bonn tot Coblenz, in 't klein dan en met wegdenking van de bergen. Hier net als daar brengen de S-bochten u telkens voor een afgesloten, goed overzienbaar en mooi omlijst meertje; een meer, of hier juister een vijver, die in beweging is, die leeft, die met u mee gaat en zich ieder hon-

derd pas verder veranderd heeft in een even mooi of nog mooier stuk water, land en lucht. Het is misschien wat onnoozel om het zoo te zeggen, maar ik voel het nu eenmaal zoo, als ik mij tracht er rekenschap van te geven: Het mooie van het Gein, al is het niet dat alleen, ligt in het lijstje, dat er om zit en in de verhouding van hoogte en breedte van het ingesloten deel. Sla er maar eens acht op. Het pad, waar ge staat, is smal en aan éene zij, de van het water af gekeerde, met lage breede knotwilgen of met ijle, hooge popels en iepen omzoomd; dit pad is nergens geheel recht, meest met sterke bochten, zoodat ge een lang stuk op een kort bestek geheel overziet. Het water reikt niet tot aan den weg, maar tusschen pad en water schuift een stuk uiterwaard van u af, vlak en haast onmerkbaar overgaand in het water.

Het water is te breed voor een sloot, te smal voor een rivier of vaart; het volgt al de bochten van het pad, zoodat ge mooie, gevoelige zoomlijnen krijgt en het boomenwegje aan den overkant er een natuurlijstje omzet, dat het schilderij afsluit. Dat overall vinden van een rustpunt voor het oog, het eindig zijn van het tafereel, veroorzaakt, dat ge nergens moe wordt van het zien. Het kost geen inspanning; ge zoekt niet, maar vindt; het Gein biedt zich aan in eenvoud, stil bescheiden. Ook lijkt het nooit bont, al schitteren de kleuren, er hangt altijd een dampige, wazige atmosfeer, die als een scherm werkt, dempend en verdoezelend wat anders te hard, te scherpbelijnd of te dichtbij zou lijken.

Die vaartbrokken zijn inderdaad nog in ander opzicht ware Hollandsche schilderstukken; er is niets woeligs, beweeglijks in. Waar ge uw oog laat rusten, vindt het rust en tijd tot opnemen en verwerken en vastleggen. Het water rimpelt even, maar golft niet; de witte waterlelies liggen er stil te dozen tusschen het groene en roode kroos; hier en daar springt even een witvischje op, dat een snoek of baars ontwijkt, dat is alles; dan is het weer rustig kalm, het ponceau-roode kroos, de azolla, een watervaren, ligt op sommige plekken zoo dicht en dof en dik op 't water, dat het inderdaad een Perzisch tapijt gaat lijken, hier en daar met mosgroen doorweven.

Op mooie zomerdagen, 'smorgens, als het nog niet te warm is om te roeien, komen er andere nuancen op het tapijt: de fijne kleuren van Amerikaansch greenen en van teakhout en daarboven rood of blauw met wit gestreepte truien en zachte tinten van meisjesblouses en lange blonde of bruine en zwarte haren boven roode wangen en onder groote strooien hoeden of kleine damespetten. Dan heerscht er een ander mooi, een druk levend mooi.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET GEIN. WEERSPIEGELINGEN.

Tot het al te heet wordt, dan verdwijnen de bootjes in het riet, dat de zijgeultjes omhaagt. Daartusschen groeien boompjes, elzen en wilgen, daar is de grond vast en droog genoeg om er languit te liggen, om er te piknikken, te rooken of te schilderen of te lezen; daar genieten uwe oogen slag op slag van geraffineerde zigeunergroepen, even mooi bont en schilderachtig als de echte Gypsies en daarbij vol frisheid en jonge levenslust; alleen de pittoreske roeten rimpeloudje met de helgele hoofddoek mist ge, die zijn er nooit bij.

Weer heel anders dan van den wandelweg bekeken, wordt het Gein, als ge het uit een bootje opneemt; dan komt veel meer de mooie lijst dan het water tot zijn recht: die wordt dan zelf tot een brokkeling van schilderstukken. Tien, twintig keer op een roeitochtje van een uur stuit ge op een plekje, dat ge zoo zonder bijvoeging of weglaten op het doek of papier zoudt willen zetten, of kieken, als ge niet anders kunt: die molen met dat stukje dijk en wegbocht doet het precies: die knotwilgen staan er of ze wachten om getekend te worden, zoo gaat het slag op slag: kijk, daar heb je een Roelofs op en top, diezelfde waterlelies, die opeenschuiving van kroos onder de wilgen.

Hebt ge oog voor nog meer gedetailleerde schoonheid, dan treft ge er partijtjes schermbloemen en kattestaarten te kust en te keur, die door kleur en vorm hun verlangen te kennen geven, om vastgehouden te worden door uw penseel of potlood. Vooral onder de wilgen, waar het riet tegen den oever opkruipt, en de groote witte parasols van engelwortel en bereklauw er boven uit steken, waar de witte windekelken er om heen slingeren en de paars-roode kattestaart voor de levenstint zorgt, daar is het terrein van de toekomstige Hollandsche schilders, die op de wijze van de Rasenstücke van Dürer zulke wildebloemen-schoonheid op het doek zullen brengen, om het genot van het uitbeelden zelf, en om vele blinden de oogen te openen. E. HEIMANS.

EEN STADSTUIN.

HET nieuwe huis is gehuurd tot aller tevredenheid. Het bevat dit en dat, te veel om te noemen, kortom het is een ideaal huis en daarenboven er is een tuin aan. Een tuin,

waarin men én aardbeien én bessen én rozen én begonia's zal kunnen kweken, waar men zal kunnen buitenzitten, en waarin de kinderen kunnen spelen. Het nieuwe huis is gehuurd, en

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET GEIN. EEN KALM PLEKJE.

Foto A. Bruining.

HET GEIN. DE TWEDE MOLEN.

met den behanger zijn reeds de noodige afspraken gemaakt, want dit past niet meer, en dat kan men toch in zoo'n mooi huis niet meer gebruiken, het een moet vermaakt, het ander vernieuwd worden. Het nieuwe huis is gehuurd, en lang, voordat het betrokken is, weet de heer des huizes al, dat verhuizen beddrestroo kost. En nu de tuin. Ja, er moet toch ook wat aan den tuin gedaan worden, want anders heeft niemand er wat aan. Bij het nazien van den brievenbus blijken er, bij de vele andere, ook eenige adreskaartjes van tuiniers ingeworpen te zijn. De een biedt aan, den tuin voor zooveel, en de ander voor nog minder aan te leggen en bij de vele gemaakte onkosten is de goedkoopste de meest gewenschte man. Aan hem wordt het in orde brengen van den tuin opgedragen. Weg zijn de idealen naar den mooien tuin, naar de aardbeien en bessen, naar de rozen en begonia's. Een

enkel heestertje, hier en daar een bloeiplantje, zie daar alles wat men verkrijgt, en eer men een half jaar in het nieuwe huis woont, wordt er gemopperd op den tuinman en tegen vriendinnen en vrienden geklaagd, dat het een schandaal is zulk slecht werk als die man geleverd heeft.

Vergeten is dan gewoonlijk het bespottelijk lage bedrag, waarvoor de tuin in orde gebracht is moeten worden, omdat, ja, omdat de behanger, de stoffeerder, de verver, enz., enz. zulke hooge rekeningen hadden. Vergeten wordt dan, dat, had men bij den tuinman ook zoo'n hooge rekening gemaakt, het geheel er wel anders zou uitgezien hebben, dat dan tal van bloemen den tuin zouden sieren en het ideaal, dat men er zich van voorstelde, werkelijk bereikt zou zijn. Ieder, die een huis met een tuin huurt, en van dien tuin werkelijk plezier wil hebben, moet niet eindigen, maar beginnen met aan het in orde brengen daarvan te denken en er vooral niet tegen op zien een goed bedrag voor het aanleggen uit te trekken. Hij moet niet vergeten, dat alle waar naar zijn geld is, en een tuin, al is het maar een stadstuinje, niet voor een schijntje kan aangelegd worden. Daarbij moet ook goed geïnformeerd worden, wien men dat werk opdraagt, want ieder, die spitten en harken kan, is nog geen tuinman, al geeft hij er zich ook honderd maal voor uit. Het goed aanleggen en vooral goed bewerken en beplanten van een stadstuin eischen heel wat meer bekwaamheid en zorg, dan de meesten wel denken en die bekwaamheid en zorg zijn zeker waard behoorlijk vergoed te worden.

Wanneer men eens door de nieuwe straten, die aan de buitenkanten der groote steden verrijzen, wandelt en men kijkt eens rond, dan krijgt men er dikwijls kijk op hoe die tuinen bij de moderne huizen ontstaan. Dank zij de zooveel rationeeler wijzen van stratenaanleg worden de huizen niet meer direct op het weiland gebouwd, doch de straten worden eerst opgehoogd. Het gevolg is, dat, zijn de huizen eenmaal klaar, de tuintjes gewoonlijk in de diepte liggen. Zoo kunnen zij echter niet verhuurd worden en dus moeten ook de tuintjes opgehoogd worden. Nu, daar weet gewoonlijk een bouwondernemer wel raad voor. Timmerman en metselaar, stukadoor en behanger, ieder heeft de noodige rommel in het huis achtergelaten, krullen en puin, kalk en papier, alles wordt bijeen geveegd en in den toekomstigen tuin gebracht. Dan wordt nog van dezen of genen slooper wat puin gekocht, dat over den rommel heen gaat en ten slotte wordt alles met een laag van nog geen 20 c.M. dikte tuinaarde afgedekt. Zoo is dan de tuin op de hoogte van de serre gebracht, alles is klaar en het bordje „huis met tuin te huur” kan worden aangeslagen. Op zulk een rommel moet dan de tuinman voor het minst mogelijke bedrag een mooien tuin maken, en wanneer alles er dan niet flink in groeit en spoedig in volle blad staat, dan is het een man, die zijn vak niet verstaat, dan is het een schandaal, dat hij zulk werk heeft durven leveren.

Ontbiedt men voor het aanleggen van den tuin een goed tuinman, dan zal die beginnen met den grond te onderzoeken, niet alleen den bovengrond, maar ook wat de bouwondernemer daar onder stopte, alsmede den ondergrond, waarop het huis gebouwd werd. Weet hij wat er in den grond zit, dan zal in de meeste gevallen zijn raad zijn den tuin zoo diep om te spitten, dat ook de oorspronkelijke ondergrond een paar steek wordt losgemaakt en daarbij dan tegelijkertijd alle vuil te verwijderen. Heel dikwijls komt dan door deze bewerking de tuin weer heel wat dieper te

liggen en zal het noodig blijken hem op nieuw op te hoogen. Een bekwaam tuinman zal hiertoe echter niet alle mogelijke afval gebruiken, doch behoorlijken grond trachten te verkrijgen, om daarmede den tuin weder goed op hoogte te brengen. Na deze bewerking is hij zeker, dat zijn grondslag door het verrotten van de krullen en het papier niet meer zal inzakken en door het losmaken van den ondergrond weet hij, dat het overvloedige water behoorlijk kan wegzakken. Ook is hij nu op de hoogte van den ondergrond en kan dus die heesters planten, welke daarin goed zullen groeien. Is de grondslag weder gelijk gemaakt, dan moet het plan voor den tuin worden uitgezet om te weten, wat paden en wat vakken zullen worden. Over het ontwerpen van het plan willen wij hier thans niet spreken, doch er slechts even op wijzen, dat het maken van een goed plan lang niet ieders werk is en dit evenmin door een z.g.n. tuinman als door een architect kan geschieden. Noch de een, noch de ander is gewoonlijk op de hoogte van het levend materiaal, dat in den tuin verwerkt moet worden, ze kennen de effecten niet, die zij er mede kunnen verkrijgen en kunnen zich niet voorstellen hoe de heesters

Foto A. Bruining.

HET GEIN BIJ SMAL WEESP.

er enkele jaren, nadat zij doorgegroeid zijn, zullen uitzien. Om dus een plan voor een kleinen tuin te kunnen maken, moet men een degelijk vakman zijn en gelukkig worden die onder de tegenwoordige tuinlieden voldoende aangetroffen. Is het plan uitgezet, dan moet aangevangen worden de paden behoorlijk te verharderen, waartoe een laag gruis van cokes het best geschikt is. Laat U niet afschrikken, mevrouw, omdat dit zoo zwart is, de kindertjes dan zulke vuile voeten, of de hond zulke vieze pooten in uw marmeren gang zullen zetten, want heusch, gij zult van hiermede verharde en drooggemaakte paden heel wat minder vuile voeten of pooten hebben, dan van die waarop dadelijk grind of schelpen werden gebracht, waardoor zij steeds drassig zullen blijven. Zijn de paden verhard, dan moeten de vakken eerst behoorlijk gemest worden, en een goed tuinman is aanvankelijk met zijn mest niet al te zuinig, hij mest ook daar, waar heesters gepland of gras gelegd moet worden, want hij weet heel goed, dat daar later gewoonlijk weinig meer van komt, omdat de meeste particulieren denken, dat gras en heesters wel kunnen groeien, zonder dat men hun het noodige voedsel toevoert. Ook geeft hij goed acht, welke mestsoort hij gebruikt, want iedere tuinbouwkundige weet, dat lang niet op iederen grond hetzelfde kan gebruikt worden, en dat het geraden is voor zand, klei of veen telkens wat anders te nemen. Zijn de vakken op deze wijze bewerkt, opnieuw gespit en gelijk gemaakt, dan kan begonnen worden met den tuin te beplanten. Dit beplanten nu moet vooral met de noodige zorg geschieden en veel hangt af van de keuze der heesters. Geen goed tuinman zal in een kleinen stadstuin grootere opgaande boomen planten. Maar al te dikwijls wordt dit van hem verlangd. Men wil dan schaduw in den tuin hebben, mijnheer wil zijn sigaar onder een kastanje kunnen rooken, of mevrouw verlangt, dat zij haar kleintje in de schaduw van een linde kan zetten, maar... er moeten vooral ook bloemen in den tuin zijn en zoowel mijnheer als mevrouw vergeten, dat die in den schaduw van een kastanje of linde niet groeien willen. Een goed vakman zal dus nooit raden dergelijke boomen te planten, te meer, daar er heesters genoeg zijn, die bij een goede ontwikkeling voldoende schaduw geven om aan aller verlangen te voldoen en die, goed onderhouden, nog een schat van bloemen zullen leveren. Het is geenszins onze bedoeling hier op te geven, wat men wel en wat men niet moet planten, dat zal voor iederen tuin verschillend zijn, en het advies van den tuinman moet hierbij den doorslag geven. Alleen willen wij er op wijzen, dat men niet van hem verlangt er in te planten, hetgeen hij vooraf weet, dat voor een dergelijken tuin ongeschikt is.*

In den beginne mag de raad, dien iedere tuinman zal geven, vooral niet in den wind geslagen worden, namelijk: om na het planten de takken der heesters en de naalden der conifeeren een paar keer per dag behoorlijk nat te spuiten, zonder te veel water op de aarde te laten loopen. Worden de heesters zoo onderhouden, dan zullen er zeker niet veel doodgaan — maar dat eischt kennis en zorg. Na het planten van de heesters komen de vasteplanten aan de beurt en er behoort werkelijk heel wat vakkennis toe om die zoo te plaatsen, dat zij met de eerste een goed aaneengesloten geheel vormen. Is hiermede het planten afgelopen, dan moet het gras gelegd worden. De vakken, die door het planten platgetreden zijn, worden opgelicht en daarna gelijk geharkt. Is de grond droog, dan wordt die eerst behoorlijk begoten, de graszoden worden aan den achterkant ook goed bevochtigd, waarna het gras gelegd en de zoden behoorlijk worden aangeklopt, zoodat het gras volkomen vlak ligt. De tuin is nu op de bloemvakken, wanneer men die wenscht aan te leggen, en de paden na gereed. De vakken moeten behoorlijk worden opgehoogd, zoodat zij in het midden 20 à 25 c.M. boven de paden liggen, waarna zij met voorjaars-, zomer-, of najaars-bloemplanten worden bezet. Natuurlijk wordt ook een vak beplant met Rozen en het eischt voldoende kennis om die soorten te kiezen, die met het oog op de ligging en den grond goed zullen bloeien. Toch komt het op deze keuze veel aan om van een vak met Rozen plezier te hebben. Zijn ten slotte ook de vakken beplant, dan worden de paden, wanneer het cokesgruis voldoende hard

*) Hun, die gaarne in overleg met hun tuinman een keuze doen, raden wij aan te koopen: Lijst van Boomen, Heesters en Vasteplanten, geschikt voor het gebruik in stadstuinen. Leiden, G. L. van den Berg, 1907. Prijs 25 cts. Uitgegeven door de Leidsche Afdeling van de Maatij voor Tuinbouw en Plantkunde. In dit beknopte boekje vindt men alles opgegeven, wat voor het beplanten van stadstuinen bruikbaar is, terwijj ook de wijze van snoeien en onderhouden kort en duidelijk wordt vermeld.

Foto A. Bruining. HET GEIN. OEVER-FLORA.

gelopen is, begrind, of met schelpen bestrooid. De laag, die men er op brengt, moet zoo dik zijn, dat van het cokesgruis niets meer te zien is, men zal er dan verder ook geen last meer van hebben.

Nadat alles nog eens goed bespoten en afgeharkt is, is de tuin gereed. Heeft men een bekwaam tuinman, den tuin laten aanleggen, dan zal men niet behoeven te klagen, dat er niets groeit. Dan zal men er het eerste jaar reeds veel pezier van beleven en het een genot zijn er in te kijken.

Foto Aug. F. W. Vogt.

HET GEIN.

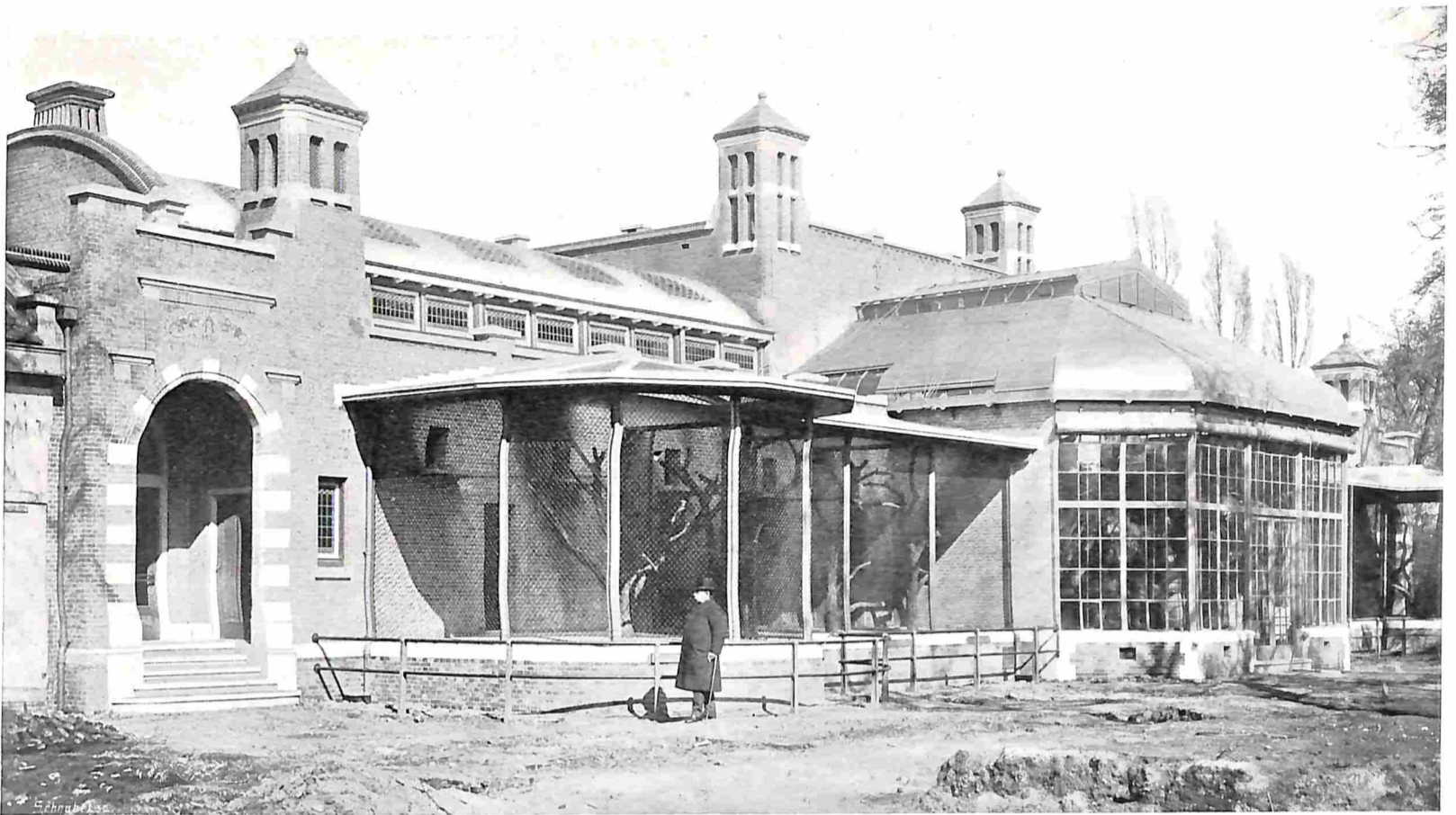

Foto Aug. F. W. Vogt.

GEVEL AAN DEN TUIN.

HET NIEUWE APENVERBLIJF

IN DEN TUIN VAN HET KON. ZOÖL. GENOOTSCHAP „NATURA ARTIS MAGISTRA" TE AMSTERDAM.

MET de liefde voor de natuur is onafscheidelijk verbonden het verlangen om zoo veel mogelijk kennis te maken met alles wat zij oplevert in de meest van ons verwijderde streken welke buiten ons bereik zijn.

De beste middelen om aan dat verlangen te voldoen zijn wel de botanische en zoölogische tuinen welke men in vele plaatsen van Europa vindt.

Ook ons land is in het gelukkig bezit van deze nuttige instellingen en gaarne doen wij mededeeling van belangrijke aanwinsten, of verbeteringen die daar plaats hebben. Zoo is het ons een genoegen te kunnen melden, dat in den zoölogischen tuin te Amsterdam het zoo bekende „Artis" een nieuw gebouw verschenen is, voor die dieren, welke voor ons wel het meest belangrijk zijn, omdat zij ons het meest van allen nabij komen. Het zal den lezers duidelijk zijn dat wij hiermede bedoelen de apen.

Misschien zal men zeggen dat de mededeeling van belangrijke aanwinsten dezer dieren van meer waarde zou zijn. Dit is toch

niet juist, want al is het bezit van een verzameling diersoorten voor een zoölogischen tuin een hoofdvereischte, zeker is het, dat de verblijven waarin de dieren gehuisvest zijn veel bijdragen, tot de aantrekkelijkheid der geheele instelling.

Maar dit niet alleen. Hoe beter die verblijven zijn, des te grooter en vollediger kan de verzameling dieren gemaakt en gehouden worden. In de rijke collectie diersoorten van het zoo algemeen en terecht gewaardeerde Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra, waren de apen in de laatste jaren slechts in gering aantal soorten vertegenwoordigd. Het oude apenverblijf dat ongeveer 60 jaren geleden is gebouwd was niet geschikt om de verzameling te vergrooten en voldeed niet aan de eischen die men aan een dergelijk gebouw mag stellen en nog minder die men hoopt te kunnen stellen. Wat dit laatste betreft willen wij er op wijzen, dat van alles wat in deze als wenschelijk gebleken is, de uitvoering niet in alle opzichten mogelijk is geweest. Wat toch is het geval. Die dieren, ontrukkt aan hun tropisch klimaat, hebben bescherming noodig tegen de guurheid

van het onze, waarvan zij maar al te gemakkelijk het slachtoffer worden. Nu is warmte gemakkelijk genoeg aan te brengen, maar in de tropen hebben zij ook zuivere en afwisselend ook frische lucht, die aan te brengen zonder tocht, koude enz. is zeer moeilijk. Buitendien moet ook aan de bezoekers gedacht worden die zooveel mogelijk gespaard moeten worden voor de onwelriekende geuren die de dieren verspreiden. Indien bij dit nieuwe gebouw aan al deze eischen voldaan is, dan komt der directie en den architect zeer zeker alle lof toe. Wij laten verder hier onder de beschrijving volgen zooals wij die ontvingen:

Bij het nieuw gebouwde apenverblijf, een werk van veel overleg en waarvan de hoofdgedachte wat de indeeling betreft door den Directeur van het Genootschap, Dr. C. Kerbert, is aangegeven, en naar de plannen en onder leiding van den Amsterdamschen architect B. J. Ouëndag gebouwd, is in de allereerste plaats gezorgd, dat de verzorging van de dieren op een voor het publiek weinig hinderlijke wijze kon plaats hebben. Achter de kooien bevinden zich daartoe dienstgangen, van waar uit de voeding geschiedt en de kooien worden schoon gehouden.

Verder is gezorgd, dat de kooien goed verlicht zijn, voor goede verwarming, ook van de ruimten voor het publiek, en niet

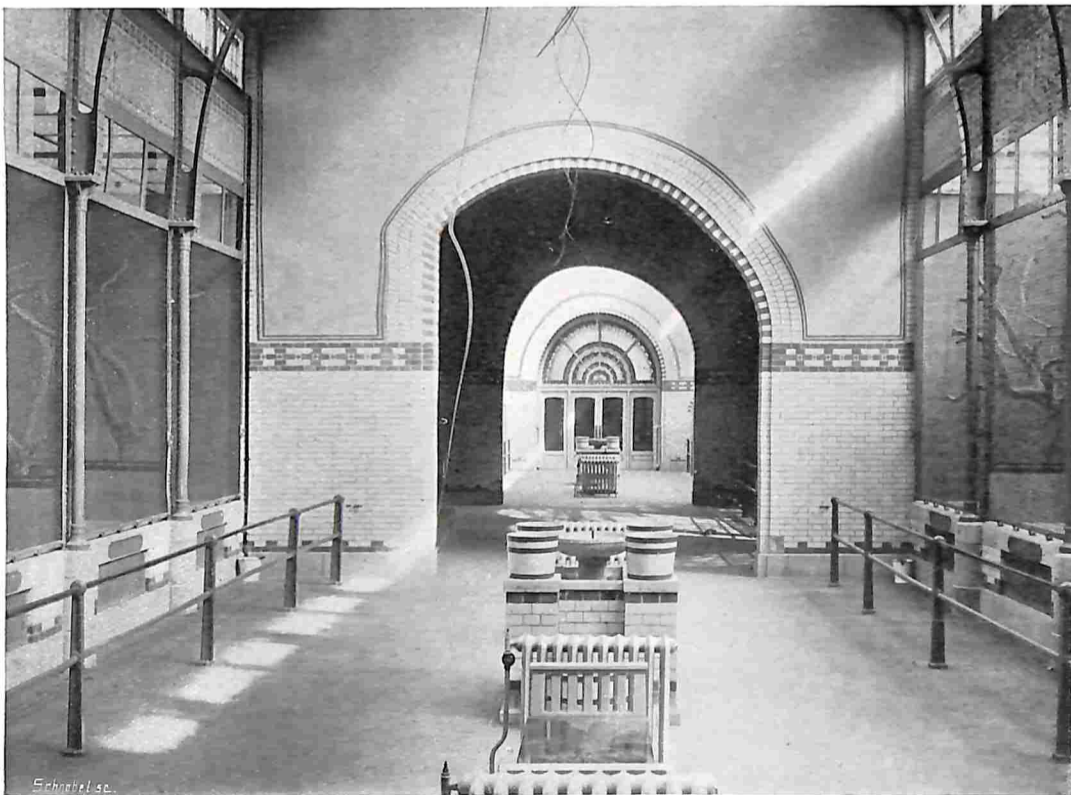

Foto Aug. F. W. Vogt. NIEUW APENVERBLIJF IN „ARTIS". Gezicht in het Gebouw.

het minst voor eene uitstekende ventilatie, om de bekende minder aangename geurtjes van de bewoners in de toeschouwersruimten te voorkomen.

Het gebouw bevat, behalve de zoo even genoemde dienstgangen, vertrekken voor oppassers, de keuken voor de bereiding van het eten voor de dieren, verwarmingskelder en vestibules, drie groote zalen, waarvan de middenzaal uitsluitend voor de anthropomorphen (mensch-ape) is bestemd.

In deze zaal, aansluitende aan een serre, waarin de drie groote kooien door dikke glasruiten van de publiekruimten zijn gescheiden, wordt de verlichting enkel door de serre verkregen en zullen de toekomstige bewoners tegen een achtergrond van de met tropische gewassen gevulde plantenkas zeker een verrassend effect maken.

Is door deze indeeling de aantrekkelijkheid van het gebouw verzekerd, zoo is bovendien het voordeel verkregen, dat het voor de dieren zoo schadelijk voederen door het publiek is buitengesloten, die ruimte op de vereischte graden van warmte en vochtigheid kan worden gehouden en de betrekkelijk teere en kostbare dieren niet aan temperatuurverschillen zijn blootgesteld.

Onder de serre-afdekking en direct boven de kooien, doch buiten het bereik van de dieren, is wederom eene glasafdekking gemaakt, om te snelle afkoeling te voorkomen.

In de beide zijzalen bevinden zich aan de achterzijde van het gebouw (Doklaan-zijde), te zamen 8 groote en 4 kleinere kooien, welke laatste bestemd voor kleine apen door glasruiten van de publiekruimte zijn afgescheiden. De 10 groote kooien van de zijzalen aan de tuinzijde staan in gemeenschap met 2 groote en 6 kleinere buitenkooien, welke door de dieren door middel van korte tunnels, dwars over de dienstgangen gelegen, gemakkelijk kunnen worden bereikt.

Boven de dienstgangen bevinden zich tevens de ventilatiekanalen voor de bedorven lucht uit de kooien en zijn die kanalen in gemeenschap gebracht met de torenachtige verhoogingen van het gebouw, waarin de electricische afzuigtoestellen zijn geplaatst.

Daar de dieren welke het gebouw zullen bevolken zeer vatbaar zijn voor infectieziekten is men erop bedacht geweest om de meest mogelijke zindelijkheid te bevorderen en zijn daartoe alle wanden van de kooien met geglazuurde tegels bekleed, de vloeren en zitplaatsen daarin van asphalt voorzien en de klimboomen geïmpregneerd, terwijl door eene flinke riolering en gelegenheid voor waterspoeling de reinheid van de kooien bevorderd zal worden.

Door middel van schuiven en deuren kunnen zoowel de binnen- als buitenkooien onderling met elkâar worden verbonden en evenzoo de mensch-ape uit de middenzaal naar de buitenkooien worden gebracht, terwijl door de zoo gunstige ligging van het gebouw alle kooien voldoende zonlicht bekomen, waarin zelfs ook deelen der kooien gelegen aan de achterzijde (Doklaan zijde) van het gebouw.

Bij alle afsluitingen is rekening gehouden met de bekende slimheid van de bewoners en is de absolute veiligheid van het publiek gewaarborgd.

Het betrekkelijk ingewikkeld gebouw werd uitgevoerd door de heeren gebroeders Terlingen, aannemers te Amsterdam, terwijl de verwarming is aangebracht door de firma F. W. Braat te Delft.

Daar het de bedoeling is het gebouw gedurende de zomerconcerten ook des avonds voor de leden open te stellen, wordt daartoe eene electriche verlichting aangebracht door den heer J. Staal.

Waar nu in elken zoölogischen tuin het gebouw waarin de apen zijn gehuisvest zulk een punt van aantrekking is voor de bezoekers, zal het hier genoemde gebouw de roem van Artis ongetwijfeld recht doen wedervaren en zal het bezoek daardoor zeker belangrijk toenemen.

Het geheele gebouw, vooral het inwendig gedeelte, maakt door den eenvoudigen doch voornamen stijl, door de smaakvolle en zuivere kleuren-combinaties een voortreffelijken indruk en

Schnabel sc.

Foto Aug. F. W. Vogt.

NIEUW APENVERBLIJF IN „ARTIS”. Kooien Middenzaal (Anthropomorphen Apen).

doet voorzeker zijn bouwmeester den heer B. J. Ouëndag alle eer aan.

GEVAARLIJK WERK.

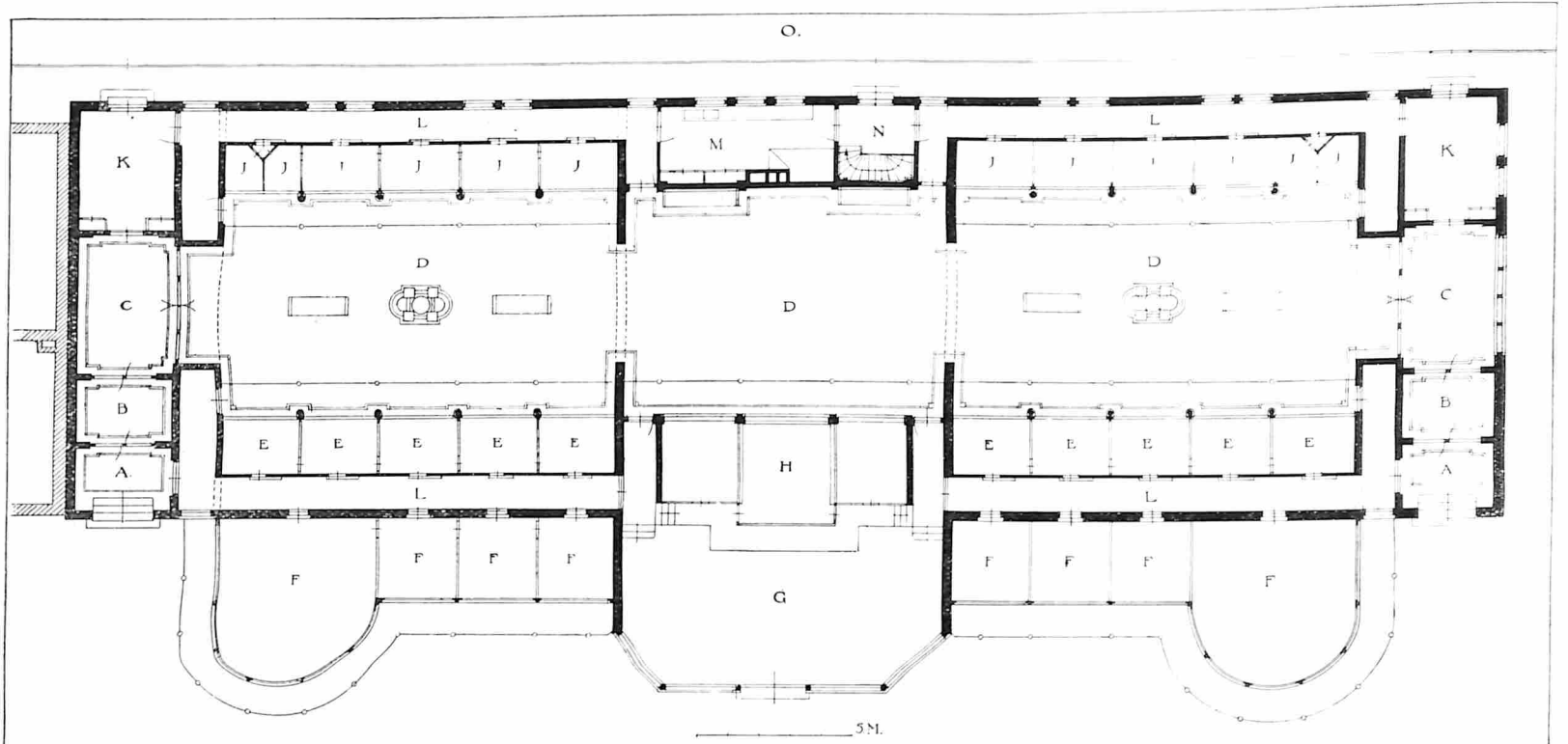
VEEL liefhebbers, die tropische planten, vooral Orchideeën, kweken, weten dikwijls niet met hoeveel gevaar of die verzameld zijn, en aan welke onverwachte en vaak onoverkomelijke bezwaren de planten-verzamelaars zijn blootgesteld. Een aardig staaltje deelde de heer Charles André eenige jaren geleden daarvan mede. Deze heer, een zeer bekend Orchideeën-verzamelaar, bereisde destijds het gebied van de Amboan en zocht er meer in het bijzonder naar de *Coe-logyne asperata*, een zeldzame en zeer gezochte soort. Op zijn tocht bevond hij zich in de hut van een Dayak, waar de vrouwen juist bezig waren de rijst, die gebruikt moest worden om uit te zaaien, te sorteeren. Tegen den avond hoorde onze reiziger plotseling een levendig rumoer en bemerkte hij dat een soort optocht op weg was naar de hut. Jonge meisjes waren getooid met groote bouquetten van de door hem gezochte Orchidee, en bij de rijstbergplaats gekomen, legden zij er die met veel ceremonieel omheen. Zoo talrijk waren de bloemen, dat de heer André door haar geur genoodzaakt werd des nachts de hut te verlaten om buiten te gaan slapen. Verwonderen zal het wel niet, dat de

Schnabel sc.

Foto Aug. F. W. Vogt.

NIEUW APENVERBLIJF IN „ARTIS”. Kooien Zijzalen.

NIEUW APENVERBLIJF IN „ARTIS”. Platte Grond.

a. Ingang; b. Tochtportaal; c. Voorruimte; d. Zaal; e. Binnenkooien; f. Buitenkooien; g. Serre; h. Anthropomorpe apen; i. Binnenkooien; k. Kamer van den oppasser; l. Dienst-gang; m. Dienst-keuken; n. Trap naar den verwarmingskelder; o. Doklaan.

reiziger een onderzoek instelde naar de beteekenis van hetgeen hij gezien had en vernam, dat volgens de inboorlingen de bloemen van deze *Coelogyne* een wonderdadigen invloed op de opbrengst van den oogst uitoefenen en dat de aanwezigheid van veel bloemen, zooals dit jaar het geval was, een rijken rijstooft zou voorspellen. De heer André vervolgde zijn reis, doch nam zijn terugtocht over het zelfde dorp en verzamelde tergelijktijd een aantal dezer zeldzame en gezochte Orchidee. Toen hij echter daarmee in het dorp verscheen, wekte hij merkbaar het misnoegen der inboorlingen op, spoedig begonnen deze een vijandige houding tegen hem aan te nemen en slechts door het uitdeelen van geschenken en een overhaast vertrek, met achterlating van zijn planten, slaagde hij er in zich het leven te redden. Weinig had onze reiziger vermoed, dat deze plant, al werd zij hoog geschat door de inboorlingen, als heilig werd beschouwd, zoodat hij, door ze te verzamelen, zich aan heiligschennis had schuldig gemaakt.

E. TH. W.

SPARTA-LIEDJE.

Sparta keek al twintig jaren
Naar 't Kampioenschap uit,
Dikwijls kregen ze al vechtend
Meer of minder op d'r snuit.
Maar nu is de tijd gekomen
Om zich beter voor te doen,
Want in plaats van eeuwig tweede,
Zijn ze West'lijk Kampioen.

In die twintig voetbaljaren
Is er heel wat weggetrapt,
Zijn er vele mededingers
Afgedroogd en opgeknaapt.
Alle jaren ging 't beter
Denk maar aan de Leusder Hei,
Hoe of Sparta zich daar weerde,
Quick toen in de luren lei.

Als ze uitgaan om te spelen
Zooals onlangs nog naar Dordt,
Merk hoe door stadgenooten
Sparta dan behandeld wordt.
Heele treinen vol supporters,
Vijftien honderd stuks omtrent,
't Was zoowat een volksverhuizing,
Dordt stond vrijwel overend.

De Spartanen zijn de eerste
Die naar buiten zijn gegaan;
Met 't spelen in den vreemde
Vingen zij 't eerste aan.
In die twintig zware jaren
Deden ze hun naam gestand,
Binnenkort dan noemt zich Sparta
Kampioen van Nederland!

Laat 't daveren langs de straten,
Fuijt tot morgen aan den dag,
Drinkt nu schuimende champagne,
Hijsch de fiere Sparta-vlag;
Laat de Rotterdammers weten
Die nog niet aan voetbal doen,
Wat voor feest of Sparta vierde,
Leve Sparta Kampioen!

Rotterdam, 7 Mei '09.

J. H. SPEENHOFF.

HULDE AAN SPARTA.

ZOO bezingt dan een populair dichter-zanger de glorie van de volhardende Rotterdamse Vereeniging die wij eendrachtig met hare vele aanhangers, van harte geluk wenschen. Wij zouden haast willen zeggen: „En nog vele jaren na dit jaar worde het Kampioenschap u deelachtig!” Waarom? Ja dat willen wij u eens vertellen.

Tot nog toe was het naar den Haag dat dit Kampioenschap herhaaldelijk verhuisde. Heel vroeger waren het R. A. P. en ook wel H. F. C. die ernstige mededingers waren en bleven, maar Den Haag, de luxestad, kon ten slotte meer spelers herbergen die het niet zoo druk met de zaken hadden als de hard zwoegende Amsterdammers, Rotterdammers, bewoners der Hollandsche centra van geestkracht, die alléén maar des Zondags het spel konden beoefenen, terwijl de Hagenaars ook meerdere middagen in de week tijd vonden om te spelen.

Zoo werd het regel, dat de Residentie met de eerepalm ging strijken, het werd bijna traditie, maar gelukkig wist Sparta hieraan een eind te maken. Gelukkig want het had een gevaar voor de sport kunnen worden, slechts één buitengewoon sterke vereeniging eeuwig favoriet in Nederland. Maar nu staat naast den fieren, alles met hooghartig gebaar van zich afschuddenden

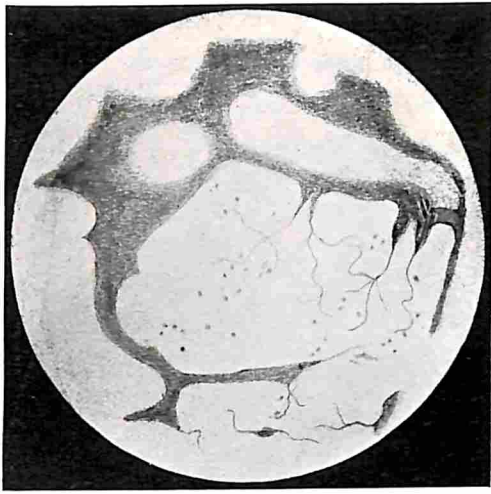

FIG. 3.

ning voorkomt, terwijl twee anderen het kanaal Hiddekel dubbel teekenden. Nu nam Maunder hetzelfde model, maar plaatste de leerlingen in andere volgorde; en wat gebeurt er? De zeven leerlingen, die bij de eerste proef kanalen hebben geteekend, teekenen nu, op veel groter afstand gezeten weer kanalen, in tegenstelling met hunne onbevooroordeelde voorgangers.

Dit is slechts ééne der talrijke proefnemingen, welke alle tot

dezelfde uitkomst leiden; Lowell trekt zijne kanalen door tot de oasen, welnu, gaf men op een voorbeeld oasen aan en gedeeltelijke kanalen, dan trokken op een bepaalden afstand (zichtbaarheids-grens) geplaatste leerlingen vrijwel unaniem deze kanalen door tot aan de oasen; werden geen oasen op het voorbeeld gegeven, dan werden er ook geene geteekend, d.w.z. optisch bedrog speelt alleen een rol in lijnvorming en lijnverlenging, maar laat de oppervlakken ongemoeid.

De proef van Maunder toont natuurlijk niet aan, dat er geen kanalen zijn, maar bewijst alleen, dat de „kanalisten” niet het recht hebben uit de visuele waarnemingen tot hun werkelijk bestaan te besluiten. Het is derhalve, aldus Lowell, meer dan ooit te voren zaak het menscheijk oog te vervangen door de photographische plaat, die toch wel geen optisch bedrog zal kennen; vertoont zij een beeld van de planeet, waarop de kanalen zichtbaar zijn, dan zal wel niemand meer aan hun bestaan durven twijfelen.

Het denkbeeld van Lowell is natuurlijk niet nieuw. Reeds in 1879 had Gould te Cordoba de planeet gefotografeerd, zonder dat het resultaat echter bevredigend was en in 1890 werd door W. H. Pickering op Wilson's Peak in Californië eene serie opnamen verkregen met een verrassenden uitslag. De photo van 9 April vertoonde de Zuidpoolkap betrekkelijk klein, doch omgeven door een wazigen rand. Vier en twintig uur later werd wederom eene opname verkregen en hierop was deze dofse rand schitterend wit! De poolkap was in dien tusschentijd, waarschijnlijk door een enormen sneeuwval vergroot met een stuk, dat de uitgebreidheid der Vereenigde Staten van Noord-Amerika had.

Het is echter geen gemakkelijke taak van een zóó kleine planeet als Mars met een zeer ongelijk getinte oppervlakte een eenigszins behoorlijk photographisch beeld te verkrijgen. Tal van technische voorzorgen moeten daarvoor genomen worden en de opnamen moeten geschieden in een streek met zeer rustigen en drogen dampkring. Het observatorium van Lowell voldoet te dien opzichte aan de hoogste eischen; gelegen in het midden

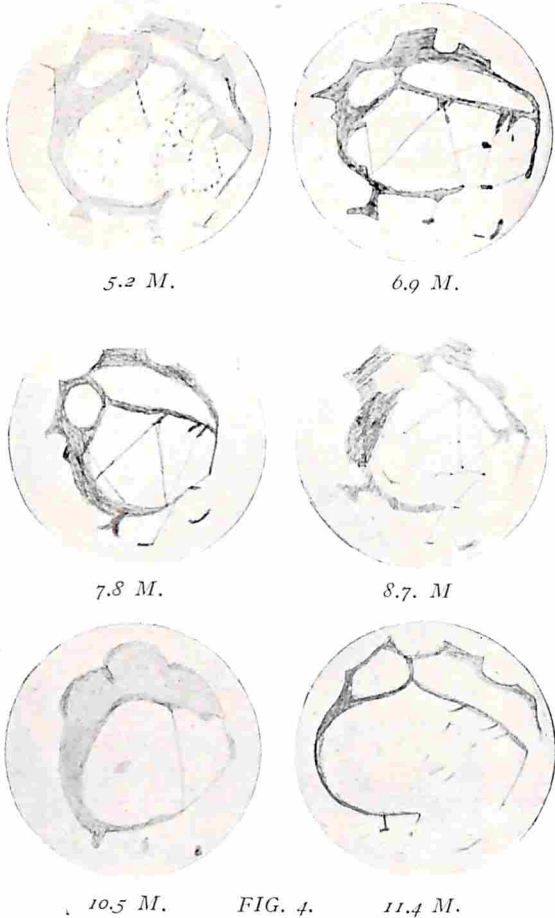

FIG. 4.

eener 2200 M. hooge, uitgestrekte en hoogvlakte in Arizona (Nieuw-Mexico), schijnt het „Flagstaff Observatory” omringd door een dampkring zóó doorzichtigen rustig, dat een betere plek voor astronomische waarnemingen zich moeilijk denken laat. En wat de technische moeilijkheden betreft, deze schijnen door Lowell en vooral door zijn helper Lampland voor een groot deel te zijn overwonnen, zoodat zij, nadat de pogingen van 1901 en 1903 als mislukt te beschouwen waren, tijdens de oppositie van 1905 een behoorlijk photographisch beeld verkrijgen konden. Weinige

lezers van „Buiten” zullen er zich van te voren rekenschap van gegeven hebben, dat zulk een beeld slechts 4.5 m.M. middellijn heeft. Voor de curiositeit is zulk een resultaat in fig. 5 weergegeven, maar ook alleen daarvoor, want het is onmogelijk gebreken de zeer fijne details te reproduceeren. Lowell beweert, dat de opnamen 38 kanalen aangeven, waarvan één verdubbeld. De Fransche sterrenkundige Moreux heeft echter de oorspronkelijke opnamen onder de loupe nauwkeurig bestudeerd, zonder tot de aanwezigheid van ook maar één enkele lijn te durven besluiten. In 1907 toen de planeet alleen voor Zuidelijke plaatsen hoog aan den hemel kwam, heeft Lowell eene speciale Mars-expeditie naar één der hoogvlakten van de Zuidelijke Andes (Chili) uitgerust, aan welke het gelukte in 33 dagen tijds ongeveer 7000 photographische opnamen der planeet te verkrijgen, met belichtingstijden van 1.5 tot 2 seconden. Van deze opnamen wordt beweerd, dat zij bijna alle de Marskanalen aangeven en dat deze op een twintigtal opnamen dubbel zijn!

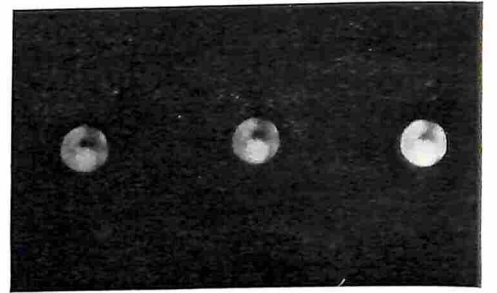

FIG. 5. REPRODUCTIES VAN ORIGINEELE MARS-FOTOGRAFIËN.

Voor zoover mij bekend is, zijn die photographische beelden nog niet als overtuigingsstukken aan de „anti-kanalisten” voorgelegd; maar gesteld al, dat ook zij daarop een net van fijne lijnen constateerden, dan zou daarmee de overtuiging toch niet verkregen zijn. Want de photographische plaat kent wel optisch bedrog; men photographeert niet de planeet zelve, maar haar brandpunts-beeld, dat allerlei onwerkelijke lichtverdeeling kan vertoonen. Een bewijs hiervoor is geleverd door het photographieeren van den zeker niet reëel zijnden z.g.n. „black drop” bij overgangen van Mercurius en Venus over de zonneshijf (zie Buiten te Jaargang No. 26). Bovendien echter is door Auguste Lumière de volgende proef genomen. De schaal van een der diatomeën, in de plantkunde bekend als *Pleurosigma angulatum*, is geteekend met regelmatige rijen zeshoekige lichtere plekjes, zóó als fig. 6, de photographische opname van een microscopisch beeld, aangeeft. Lumière behoefde slechts het objectief, waarmee deze opname verkregen was, te vervangen door een objectief met geringer scheidings-vermogen om het photographisch beeld te krijgen, dat fig. 7 weergeeft; de lichte plekjes hebben plaats gemaakt voor lichte lijnen.

Zóó is de stand van het vraagstuk op het oogenblik; na de proeven van Maunder heeft prof. Newcomb soortgelijke uitkomsten verkregen met een model, dat niet aan een bestaande Mars-teekening ontleend was en dat eenige bekende sterrenkundigen te copieëren kregen met en zonder gebruikmaking van een tooneelkijker. De theoretische verklaring van de oorzaken, die samenwerkende, leiden kunnen tot het teekenen van kanalen, al zijn ze er niet, is uiterst ingewikkeld. Niet alleen de dampkring, het instrument en het oog spelen hier een rol in zooverre het geldt het vormen van een beeld, maar bovendien is het resultaat afhankelijk van het verschil in perceptie-vermogen tusschen verschillende waarnemers, waarover haast niet te theoretiseeren valt.

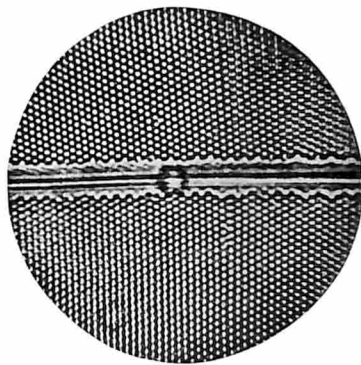

FIG. 6.

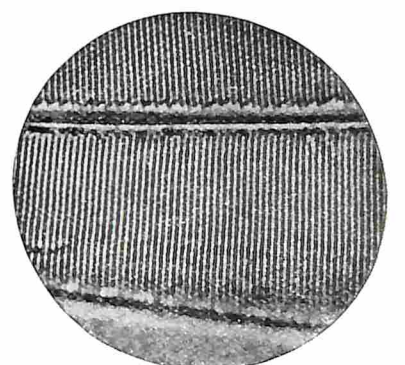

FIG. 7.

Wetenschappelijk onderzoek is eigenlijk niets anders dan het verplaatsen van vraagtekens. Zoo ook hier, en wij zouden resumeerende kunnen zeggen: wij weten zeker dat het zien van kanalen op Mars niet mag doen besluiten tot hun werkelijk bestaan, al het andere weten wij niet zeker. En ondanks de groote energie en de bekwaamheid van een man als Lowell, die ontegenzeggelijk zeer veel bijgedragen heeft tot onze kennis van Mars in het algemeen, is de kwestie der kanalen een groot vraagteken: niet voor hem, omdat hij er aan geloof. Maar dat juist mag hij niet.

Den 24sten September van dit jaar is Mars weder in oppositie; deze zal gunstiger zijn dan die van 1907. ja, bijna zoo gunstig mogelijk, en de astronomen, die zich met dezen tak der sterrenkunde bezig houden, zijn ongetwijfeld reeds nu met de theoretische en praktische voorbereidingen bezig. En er zal in den loop van dit jaar ruimschoots gelegenheid zijn om in „Buiten” nog eens op de bestudeering der planeet Mars terug te komen.

J. VAN DER BIJ